

KRISTIAN LEWIS

Ugroza prijeti prijetnji?

U nekoliko je navrata od Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje zatraženo mišljenje o suodnosu riječi *prijetnja* i *ugroza*. Zainteresirane stručnjake koji se bave nazivljem svojih struka zanimao je status riječi *ugroza* u hrvatskome jeziku, koja se, kako im se činilo, u posljednje vrijeme sve učestalije pojavljuje umjesto riječi *prijetnja*. Kako bismo došli do odgovora na to pitanje, provedeno je istraživanje, čiji se zaključci donose na kraju ovoga članka. Najprije je provjereno značenje spomenutih dviju riječi u jednojezičnim normativnim rječnicima hrvatskoga jezika. U *Rječniku hrvatskoga jezika* glavnoga urednika Jure Šonje, koji su objavili Leksikografski zavod „Miroslav Krleža” i Školska knjiga u Zagrebu 2000. godine, nalazimo sljedeću obradu: **prijetnja** ‘radnja kojom se prijeti; zastrašivanje’ [~ čime; učiniti pod čijom ~om] i ‘opasnost koja prijeti’ te primjer [živjeti pod stalnom ~om]. U tome rječniku ne navodi se natuknica *ugroza*, a pod natuknicom *ugroziti* donosi se sljedeće značenje: **ugroziti** ‘dovesti koga ili što u opasan položaj, uzrokovati komu ili čemu neku nesigurnost’ uz primjere [~ komu položaj; ~ vlast; ~ državu].

U *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Školske knjige, objavljenome u Zagrebu 2012. godine, stoji: **prijetnja** ‘riječi kojima se prijeti’ i ‘opasnost koja prijeti ili je moguća’ bez primjera uporabe. Ni u tome rječniku ne nalazi se natuknica *ugroza*, a pod natuknicom *ugroziti* donosi se sljedeće značenje: **ugroziti** ‘dovesti koga ili što u opasan položaj, izložiti koga ili što opasnosti’ uz primjere: [~ čiji život; ~ stanje na cesti].

The screenshot shows the search interface of the 'ŠKOLSKI RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA'. A search bar contains the text 'prijetnja' and a 'TRAŽI' button. Below the search bar, the results for 'prijetnja' are displayed. The entry includes the word 'prijetnja' in bold, followed by a small italicized note: 'im. ž. (G prijetnjē; mn. N prijetnje, G prijetnja/prijetnji) 1. riječi kojima se prijeti, kojima se želi koga uplašiti 2. opasnost koja prijeti ili je moguća'.

1. slika: Obrada natuknice *prijetnja* u *Školskome rječniku hrvatskoga jezika*, dostupno na <http://rjecnik.hr/>

Normativni status riječi *prijetnja* i *ugroza* provjerili smo nadalje u normativnim priručnicima. U *Hrvatskome jezičnom savjetniku* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamene i Školskih novina, izvršnih urednika Lane Hudeček, Milice Mihaljević i Luke Vukojevića, objavljenome u Zagrebu 1999. godine ne nalazi se normativna uputa uz riječ *prijetnja*,

a riječ se *ugroza* ne navodi. U *Razlikovnome rječniku srpskog i hrvatskog jezika* Vladimira Brodnjaka, u izdanju Školskih novina i Hrvatske sveučilišne naklade, objavljenome u Zagrebu 1993. godine ne navode se natuknice *prijetnja* i *ugroza*.

Leksikografsku obradu riječi *prijetnja* i *ugroza* provjerili smo i u deskriptivnim rječnicima hrvatskoga jezika. Tako se u *Hrvatskome enciklopedijskom rječniku* glavnih urednika Ljiljane Jojić i Ranka Matasovića (Novi Liber. Zagreb. 2003.) pod natuknicom *prijetiti* navodi podnatuknica *prijetnja* sa značenjima 'plašenje, zastrašivanje (koga)' i 'moguća opasnost', a pod natuknicom *ugroziti* navodi se podnatuknica *ugrozba* s odrednicama *rij. neob.*, usp. ugroženost, dakle označena je s *rijetko* i *neobično*, a uputnicom *usporedi* povezuje se s riječi *ugroženost*. U *Rječniku sinonima hrvatskoga jezika* Ljiljane Šarić i Wiebke Wittschen (Naklada Jesenski i Turk. Zagreb. 2008.) uz natuknicu *prijetnja* navode se sljedeći sinonimi: 1. zastrašivanje, plašenje, ultimatum; 2. opasnost; zapreka, prepreka. U rječniku nema natuknice *ugroza*.

Rezultati pretraživanja za: PRIJETNJA	
asimetrična prijetnja prijetnja koja proizlazi iz moguće uporabe nejednakih načina ili metoda s ciljem ugrožavanja ili negiranja protivničke jakosti, služeći se u isto vrijeme njegovim slabostima da bi se postigao neproporcionalan rezultat	sigurnosne i obrambene znanosti
stvarna, sadašnja i dovoljno ozbiljna prijetnja osobno ponašanje pojedinca koje ugrožava neki temeljni interes društva kada se protiv toga pojedinca smiju primijeniti nacionalne mjere koje ograničavaju slobodu kretanja u EU-u radi zaštite javnoga poretka ili javne sigurnosti	pravo

2. slika: Nazivi koji sadržavaju riječ *prijetnja* u bazi *Struna*, dostupno na <http://struna.ihjj.hr/>

Potvrde za riječi *prijetnja* i *ugroza* provjerili smo nadalje u referentnim mrežno dostupnim bazama hrvatskoga jezika. U bazi hrvatskoga strukovnog nazivlja *Struni* (<http://struna.ihjj.hr/>) pronašli smo sljedeće potvrde: naziv *asimetrična prijetnja* potvrđen je u vojnome nazivlju (engleska mu je istovrijednica *asymmetric threat*), a naziv *stvarna, sadašnja i dovoljno ozbiljna prijetnja* potvrđen je u nazivlju prava Europske unije (uz dopušteni naziv *stvarna, trenutna i značajna opasnost*, englesku istovrijednicu *genuine, present and sufficiently serious threat*, njemačku istovrijednicu *tatsächliche, gegenwärtige und erhebliche Gefahr* te francusku istovrijednicu *menace réelle, actuelle et suffisamment grave*). U zrakoplovnome je nazivlju potvrđen naziv *ugrožavanje sigurnosti zrakoplova* (dopušteni je naziv *ugroza sigurnosti zrakoplova*, a engleske su istovrijednice *occurence, safety occurence*).

Pretragom korpusa *hrWaC* na platformi *SketchEngine* dobili smo sljedeće podatke: *prijetnja* – 62 717 potvrda, *ugroza* – 2657 potvrda i *ugrozba* – 63 potvrde. U mrežnome korpusu *Hrvatska jezična riznica* (<http://riznica.ihjj.hr/>) pronašli smo 1430 potvrda za riječ *prijetnja* (prva u Zoranićevim *Planinama*, 1569.), 43 potvrde za riječ *ugroza* (jedna potvrda u *Glasi Koncila*; jedna potvrda u knjizi *Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat* Zdenka Radelića, Davora Marijana, Nikice Barića, Alberta Binga i Dražena Živića (Školska knjiga

i Hrvatski institut za povijest. Zagreb. 2006.) te 41 potvrda u *Vjesniku* od 2000. do 2007. godine) te samo dvije potvrde riječi *ugrozba* (*Vjesnik* 2002. i 2005. godine).

U najvećemu povijesnom rječniku hrvatskoga jezika, Akademijinu *Rječniku*, provjerili smo obradu natuknica *prijetnja* i *ugroza*. U 11. svesku toga rječnika, objavljenome u Zagrebu 1935., nalazimo kod natuknice *prijetnja* (izvorni zapis: *prijetña*) da je riječ potvrđena u mnogim hrvatskim rječnicima – u Vrančićevu (1595.), Mikaljinu (1649.), Della Bellinu (1728.), Voltićevu (1802.), Stullijevu (1801.), a najranije potvrde potječu iz 15. stoljeća. U 19. svesku, objavljenome u Zagrebu 1967. – 1971., ne nalazimo natuknicu *ugroza*, a pod natuknicom *ugroziti* navodi se da je u ruskome *узрозумъ*, u poljskome *ugrozić*, a u češkome *ubroziti*. Potvrde iz izvora koje su navedene pod tom natuknicom nisu hrvatske. Pod natuknicom *ugrožati* navodi se da je potvrđena samo u Stullijevu rječniku, u kojemu je naznaka da je „iz Rus. rječn.” i s uputnicom na *prijetiti*.

Na kraju, s obzirom na napomene da je riječ *ugroza* ruskoga podrijetla, i u dvojezičnim rječnicima provjerili smo suodnos natuknica *prijetnja* i *ugroza*. U *Rusko-hrvatskome rječniku* Radoslava Franje Poljanca i Serafime M. Madatove-Poljanec (Školska knjiga. Zagreb. 2002.) pod natuknicom *узроза* (transliterirano: *ugroza*) nalaze se hrvatske istovrijednice *prijetnja*, *grožnja*, *opasnost*. U *Hrvatsko-ruskome rječniku* Matije Dautovića (Školska knjiga. Zagreb. 2002.) pod natuknicom *prijetnja* nalazi se ruska istovrijednica *узроза* (transliterirano: *ugroza*), a hrvatska natuknica *ugroza* ne navodi se u abecedariju.

Na temelju provedenoga istraživanja može se zaključiti da se u jednojezičnim normativnim rječnicima hrvatskoga jezika nalaze potvrde samo za riječ *prijetnja*, a riječ *ugroza* nije potvrđena. U drugim hrvatskim normativnim priručnicima ne nalaze se normativne upute uz riječ *prijetnja*, a riječ *ugroza* u njima se uopće ne navodi. Deskriptivni rječnici hrvatskoga jezika donose definicije samo za riječ *prijetnja*, a u njima se spominje jedino riječ *ugrozba* s naznakom da je rijetka i neobična te se s nje upućuje na riječ *ugroženost*. U referentnim mrežno dostupnim korpusima hrvatskoga jezika po čestoti uvjerljivo prevladava riječ *prijetnja*. Podatci dobiveni pregledavanjem dviju spomenutih imenica u najvećemu povijesnom rječniku hrvatskoga jezika, Akademijinu *Rječniku*, pokazuju da je brojem i starinom potvrda dobro zasvjedočena riječ *prijetnja*, a riječ *ugroza* ne nalazi se u njemu. Ni u dvojezičnim rječnicima hrvatskoga i ruskoga jezika situacija nije različita – ruska se riječ *узроза* prevodi hrvatskom istovrijednicom *prijetnja*, a hrvatska riječ *prijetnja* ruskom istovrijednicom *узроза*, dok se hrvatska natuknica *ugroza* ne navodi u abecedariju.

Zaključna bi preporuka na temelju svega navedenoga bila da se u nazivlju pojedinih struka prednost da riječi *prijetnja*. Kako je pokazano, ne postoje potvrde o tome da je riječ o istoznačnicama, to više što je sama riječ *ugroza* prilično slabo potvrđena u pregledanim izvorima, a u onima u kojima je pronađena ili ona ili riječ *ugrozba* ili stare potvrde uglavnom se upućuje na stilski neutralnije, običnije riječi (npr. *ugrožavanje*). Također, nema utemeljenja da se o navedenim riječima razmišlja kao o značenjski različitim riječima, pa ni u okviru nazivlja pojedinih struka jer takvo razlikovanje značenja nigdje nije potvrđeno. Dakako, to ne podrazumijeva da se riječ *ugroza* zbog izrazite stilske obilježenosti ne može upotrebljavati u drugim, manje strogim stilovima hrvatskoga jezika poput književnoga ili publicističkoga.